

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор
з науково-педагогічної роботи
професор Олександр ГОЛОВКО

2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«Історія класичної соціології»

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки

(шифр галузі)

спеціальність 054 - Соціологія

(шифр спеціальності)

освітня програма «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»

«Соціологія комунікацій, реклама та зв'язки з громадськістю»

(шифр програми)

спеціалізація _____

(шифр спеціалізації)

вид дисципліни обов'язкова

(код якої зазначається)

факультет соціологічний

2022/2023 навчальний рік

«Історія класичної соціології»

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету

29 серпня 2022 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Мусієздов Олексій Олександрович, доктор соціологічних наук, професор кафедри соціології ХНУ імені В.Н. Каразіна.

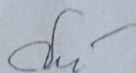
О Н О В Л Е Н Н Я :

Зубарєв Олександр Сергійович, кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології ХНУ імені В.Н. Каразіна

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 15 від 14 червня 2022 року

В.о. завідувачки кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Соціально-політичні та маркетингові дослідження»

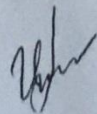
Гарант освітньо-професійної програми
«Соціально-політичні та
маркетингові дослідження»

Олена МУРАДЯН

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Соціологія комунікацій, реклама та зв'язки з громадськістю»

Гарант освітньо-професійної програми
«Соціальні комунікації, реклама та
зв'язки з громадськістю»

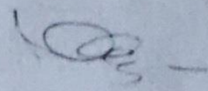

Ірина СОЛДАТЕНКО

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 10 від 21 червня 2022 року

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія класичної соціології» складена відповідно до освітньо-професійних програм «Соціально-політичні та маркетингові дослідження» та «Соціологія комунікацій, реклама та зв'язки з громадськістю» підготовки бакалаврів спеціальності 054 – Соціологія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни є поглибити знання про історію розвитку соціологічних ідей, відтворити контексти розвитку класичної соціології.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни.

Основними завданнями вивчення дисципліни є розкриття змісту класичних соціологічних ідей та концепцій, XIX – початку XX ст., та соціальні та теоретичні умови їх виникнення; формування умінь та навичок аналізу та порівняння різних концепцій, напрямків, підходів.

1.3. Кількість кредитів – 8

1.4. Загальна кількість годин – 240

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	-й
Семестр	
2-й	-й
Лекції	
64 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
64 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
112 год.	год.
у тому числі індивідуальні завдання	
2 контрольні роботи – 20 год	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 № 371, зі змінами, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 28.05.2021 № 593) студенти повинні набути такі результати навчання.

Загальні компетентності

ЗК 01 Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 05 Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

ЗК 08 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 09 Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 10 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 11 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

Спеціальні компетентності

СК 01 Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК 02 Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК 03 Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК 06 Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК 08 Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога.

Програмні результати навчання

ПРН 01 Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.

ПРН 02 Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.

ПРН 03 Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.

ПРН 4 Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.

ПРН 08 Обґрунтовувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

ПРН 10 Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.

ПРН 12 Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.

ПРН 13 Відтворювати факти (дати, події, принципи й закономірності суспільного розвитку), встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між подіями, явищами, робити висновки, аргументувати свої думки.

ПРН 14 Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

Здобувачі вищої освіти повинні

знати:

- основні концепції класичної соціології;

вміти:

- критично їх оцінювати;

мати навички:

- інтерпретації взаємозв'язку цих концепцій з історичним, культурним та теоретичним контекстом їх виникнення.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. ВИНИКНЕННЯ СОЦІОЛОГІЇ ЯК НАУКИ

Тема 1. Історія класичної соціології як галузь науки та навчальна дисципліна

Предмет історії соціології. Особливості його еволюції. Співвідношення предмета соціології й предмета історії соціології. Проблема періодизації історії соціології й можливих критеріїв виділення періодів в історико-соціологічному процесі. Методологічна проблематика і її еволюція. Роль окремих соціологів у процесі розвитку історії соціології. Особливості розвитку соціології в окремих країнах. Питання актуалізації соціології й проблеми історії соціології. Основні підходи до аналізу історико-соціологічного процесу: хронологічне, проблемне, національне, персоніфіковане й ін.

Принципи й методи історико-соціологічного пізнання. Взаємозв'язок предмета науки з образом науки, характерним для певної історичної епохи. Конкретні приклади з історії соціології. Генеза науки. Історія соціології як історичний досвід рішення універсальних проблем розвитку теоретичної думки.

Тема 2. Позитивна соціологія О. Конт

Особливості позитивістської соціології й соціологічної концепції О. Конта. Розуміння предмету соціології. Завдання соціології: аналіз законів соціального буття в його організаційних формах і процесах розвитку. Соціологія як загальна теорія устрою й розвитку суспільства.

О. Конт про соціальний факт, соціальну статистику й соціальну динаміку. Класифікація наук. Закон трьох стадій інтелектуального розвитку. Концепція соціального прогресу. Концепція взаємин суспільства й індивіда. Проблема здорового глузду. Систематизація людської моралі. Ріст соціального почуття. Умови торжества позитивного знання.

О. Конт про методологічні проблеми науки, принципи дослідження, про роль методів спостереження, експерименту, порівняння й історичного аналізу.

Місце соціології О. Конта в історії позитивізму. Сильні й слабкі сторони соціологічної концепції О. Конта. Оцінка й переоцінка ідей Конта в історико-соціологічному контексті розвитку соціологічної думки. Соціологічні ідеї О. Конта в Україні й Росії в XIX столітті.

Тема 3. Біолого-еволюційна соціологія другої половини XIX століття. Г. Спенсер

Особливості біолого-еволюційної соціології. Її передумови й місце в розвитку ідей про суспільство.

Відношення Герберта Спенсера до соціологічної концепції Огюста Конта. Особливість позитивізму Г. Спенсера. Його учення про загальну еволюцію. Характеристика принципів соціального структурування, росту й диференціації. Закон універсальної еволюції як принцип "інтеграції матерії" й "джерело руху". Суспільство як організм і надорганічний агрегат. Проблема еволюції й соціального прогресу. Особистість і соціальне ціле.

Сполучення еволюційно-історичного зі структурно-функціональним і системним підходами в соціологічній концепції Г. Спенсера. Характеристика соціального організму через функції. Виділення функцій: "регулятивної", "виробничої", "розподільної".

Аналіз проблеми соціального контролю. Роль і місце страху. "Страх перед живими" підтримує держава, "страх перед мертвими" підтримує церква.

Твір Г. Спенсера "Основи соціології" - оригінальне філософське й соціологічне дослідження, засноване на етнографічному матеріалі. Характеристика суспільства, взаємин у родині, обрядових і політичних установ, аналогія між біологічним і соціальним організмами й т.д..

Соціологічна концепція і її зв'язок з етичними й естетичними поглядами. Утилітаризм і гедонізм. Принцип безцільної доцільності.

Оцінка ідей Г. Спенсера в контексті інших соціологічних шкіл і напрямків.

РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ У СОЦІОЛОГІЇ

Тема 4. Психологічний напрямок у соціології

Передумови виникнення психологічного напрямку в соціології

Криза натуралізму в соціології. Становлення й розвиток психології як науки. Основний принцип психологічного напрямку в соціології: "Ключ до розгадки соціальних явищ варто шукати в психології". Основні концепції психологічного напрямку в соціології.

Психологія народів. Ідеї "народного духу" і концепція Моритца Лацаруса (1824 - 1903) і Хейнмана Штейнталя (1823 - 1899). Ідеї "Психології народів" Вільгельма Вундта (1832 - 1920). Роль концепції психології народів у розробці теми вивчення культури, взаємодії культури й індивідуальної свідомості, порівняльних досліджень і т.д.

Психологія натовпу. Гюстав Лебон (1841 - 1931). Цивілізація як продукт творчої еліти. Зростання ролі мас у сучасних умовах й її причини. Зміна поведінки людини в натовпі як результат гіпнозу й навіювання. Класифікація натовпів за Г. Лебоном. Характеристики натовпу. Роль "вождя" у натовпі.

Теорія наслідування. Габриель Тард (1843 - 1904). Суспільство як продукт взаємодії індивідуальних свідомостей, що відбувається через передачу людьми один одному й засвоєння ними вірувань, переконань, намірів і т.д. Соціальна (колективна) психологія як підстава соціології і її відмінність від психології індивіда. Психологічний механізм наслідування як ключ до пояснення соціальної поведінки. "Суспільство - це наслідування, а наслідування - рід гіпнозу". Механізм поширення нововведень: наслідування, опозиція, адаптація. Види наслідування: мода й звичай. Закони й методи соціології. Психологія натовпу. Натовп та публіка.

Еволюційно-психологічний напрямок в американській соціології. Особливості виникнення соціології в США. Характерні риси американської соціології.

Лестер Франк Уорд (1841 - 1913). Ідеї еволюції й критика біологічного еволюціонізму Г. Спенсера. "Генезис" й "телезис". Психологічна еволюція. Соціальні сили. Соціальний меліоризм.

Франклін Генрі Гіддінгс (1855 - 1931). Суспільство як результат несвідомої еволюції й свідомого розвитку. Суспільство як продукт асоціації. Суспільство як організація. "Свідомість роду". Соціологія як наука про соціальну структуру й про механізм розвитку соціальної цілісності. Соціальні класи й причини нерівності.

Інстинктивізм. Пошук внутріособистісних детермінант, які могли б одночасно пояснити й індивідуальну, і групову поведінку. Тенденція пояснювати людську поведінку переважно несвідомими імпульсами. Вільям Мак-Дугалл (1871 - 1938). Поняття інстинкту. Інтерпретації інстинктів. Значення ідей інстинктивізму.

Інтеракціонізм. Процес взаємодії індивідів як основний предмет дослідження інтеракціонізму. Особистість як соціальна істота, яка належить до певних соціальних груп і виконує низку соціальних ролей. Основна теза інтеракціонізму: людина стає людиною, тобто істотою соціальною, завдяки її взаємодії з іншими людьми.

Чарльз Хортон Кулі (1864 - 1929). "Теорія дзеркального "Я"": особистість - це сума психічних реакцій людини на думку про нього оточуючих людей, а людина формується залежно від думки про нього оточуючих людей і власної самооцінки. Суспільство як сума взаємних реакцій людей один на одного. "Первинні групи" й "вторинні групи". Проблема соціалізації індивіда.

Вільям Айзек Томас (1863 - 1947) і чиказька школа в соціології. Поняття "установка" й "визначення ситуації". "Теорема Томаса": "Якщо ситуація визначається як реальна, то вона реальна по своїх наслідках".

Символічний інтеракціонізм. Джордж Герберт Мід (1863 - 1931). Основна ідея символічного інтеракціонізму: сукупність процесів взаємодій конститує суспільство й соціального індивіда. Жест і символ. Прийняття ролі іншого. "Роль узагальненого іншого". Аналіз динаміки "Я": "I" та "me".

Тема 5. Соціологічні аспекти психоаналізу

Біографія Зигмунда Фрейда (1856 - 1939). Передумови формування ідей психоаналізу. Основи концепції психоаналізу. Вчення про сексуальність: лібідо, сублімацію й витиснення. Рівні

свідомості: топографічна модель. Структура особистості: Воно (Id), Я (Ego) і Над-Я (Super Ego). Соціалізація індивіда. Критика класичного психоаналізу. Соціологічні аспекти психоаналізу. Лібідо як творчий початок. Культура як продукт сублімації. Культура як репресивна структура: "невдоволеність культурою". Ідеї інстинктивізму: Ерос і Танатос й їхня роль у функціонуванні суспільства. Інтерпретація релігії. Релігія як колективний невроз, інспірований почуттям провини. Поширення й розвиток ідей психоаналізу: фемінізм і фрейдомарксизм. Значення ідей З. Фрейда.

РОЗДІЛ 3. ФОРМАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ

Тема 6. Ф. Тьонніс як засновник формальної німецької класичної соціології

Основні біографічні дані Фердинанда Тьонніса (1855 - 1936). Ф. Тьонніс про побудову системи формальних, "чистих" категорій соціології, які мають універсальність і дозволяють аналізувати соціальні явища й минулого, і сьогодення. Основна робота Ф. Тьонніса - "Спільнота і суспільство" (з'явилася в 1887 році, друге видання виходить в 1912 році, маючи підзаголовок "Основні поняття чистої соціології").

"Спільнота" й "суспільство" - найважливіші категорії соціологічної концепції Ф. Тьонніса. Спільнота характеризує тривалу форму спільного життя в родині й народі. Суспільство - певна доцільна, але механічна конструкція, реалізована в більших містах і державі. Егоїзм, контрасти, експлуатація в суспільстві.

Воля як важливий елемент соціальних відносин. Типологічна характеристика розуміння волі. Основні типи соціальних систем. Соціальні зв'язки, колективи, соціальні організації. Типологія суспільних відносин.

«Загальна» й «спеціальна соціологія». Елементи «спеціальної соціології»: «чиста» (теоретична), «прикладна» й емпірична (соціографія) соціології. Соціологія як наука про людину, про її фізичну, психічну, соціально-природну сутність.

Тема 7. Формальна соціологія Г. Зіммеля

Основні етапи духовної еволюції Георга Зіммеля (1858 - 1918): а) натуралістичний; б) неокантіанський, коли можливий аналіз цінностей і культури ставиться до сфери, що перебуває по ту сторону природної каузальності. При цьому джерелом творчості виступає особистість із її апріорно заданим способом бачення; в) активно розробляється проблема життя. Філософія життя в контексті проблеми культури.

"Формальна соціологія" - інтегральна частина загальнофілософської й культурної концепції Г. Зіммеля. Основні поняття: "зміст", "форма", "взаємодія".

Зміст - історично обумовлені цілі, мотиви, спонукання людських взаємодій. Форма - універсальний спосіб втілення й реалізації історично мінливих змістів.

Г. Зіммель виділяє кілька моментів у пізнанні суспільства. Перший шабелъ характеризує той рівень соціологічного дослідження, що може бути в рамках будь-якої соціальної науки. Головна мета соціологічного дослідження - вичленовування чистих форм соціалізації. Предмет соціології. Соціологічний метод служить виділенню чистих форм соціалізації. Соціологія виникає із практичної необхідності розвитку суспільства.

Соціологія культури Г. Зіммеля. Джерело розвитку культури - пульсація життєвої стихії, що не визначається раціонально. Творчість, втілюючись у культурі, відчужується. Розбіжність життєвих змістів і культурних форм веде до конфлікту й загибелі культури. Проблема конфлікту. Аналіз масової культури.

Індивід. Соціальні типи. Соціальні взаємодії. Індивід і воля. Пригода. Проблема історичного часу. Соціологія релігії в розумінні Г. Зіммеля.

Робота Г. Зіммеля "Філософія грошей". Універсалізм обміну. Гроші і їхня роль у процесі обміну. Гроші як загальний засіб й еквівалент особистісних цінностей. Гроші й стиль життя.

Історична доля ідей Г. Зіммеля.

РОЗДІЛ 4. ФОРМУВАННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Тема 8. Марксистський напрямок у соціології. К. Маркс і Ф. Енгельс

Наукова й суспільно-політична діяльність Карла Маркса (1818 - 1883) і Фрідріха Енгельса (1820 - 1895). Основні роботи: «Тези про Фейєрбаха» (К. Маркс), «Маніфест Комуністичної партії» (спільно К. Маркс і Ф. Енгельс), «Капітал» (К. Маркс), «До критики політичної економії. Передмова» (К. Маркс), «Походження родини, приватної власності й держави» (Ф. Енгельс).

Людина й суспільство. Марксистська антропологія: сутність людини, людина як homo faber, проблема відчуження. Суспільство як сукупність суспільних відносин. Матеріалізм як теорія пізнання. Основний методологічний принцип марксизму: "суспільне буття визначає суспільна свідомість". Матеріалістичне розуміння історії. Суспільно-історичний процес як процес зміни суспільно-економічних формацій. Структура суспільно-економічної формації і її визначеність способом виробництва матеріальних благ. Навчання про класову боротьбу: "клас-у-собі" й "клас-для-себе". Теорія ідеології. Конфлікт як джерело розвитку й необхідність революції. Значення й критика ідей марксизму.

Тема 9. Розуміюча соціологія М. Вебера

Біографія М. Вебера (1864 - 1920). Теоретичні передумови веберівської методології: неокантіанство й філософія життя. "Віднесення до цінності" й "суб'єктивно-практична оцінка". Принцип "свободи від оцінки" у науці. Інтерпретація "цінності". Поняття ідеального типу. Ідеальнотипічний метод пізнання соціальних явищ. Теорія соціальної дії. Типи соціальної дії. Розуміння соціальної дії як пояснювальний принцип соціології. Проблема раціональності. "Раціональність - це доля Заходу". Веберівська інтерпретація капіталізму: протестантська етика. Соціологія релігії. Політична соціологія. Легітимність панування. Типи легітимного панування. Політика як покликання й професія. Наука як покликання й професія.

Тема 10. Соціологізм Е. Дюркгейма

Біографія Е. Дюркгейма. Соціальні та інтелектуальні джерела концепції Е. Дюркгейма (1858 - 1917). Онтологічний аспект соціологізму: інтерпретація соціальної реальності. Колективне й індивідуальне. Методологічний аспект соціологізму й пізнавальні цілі соціології. Поняття соціального факту й пояснювальний принцип соціологізму. "Інститут" у концепції Е. Дюркгейма. Предмет соціології. Проблема солідарності й суспільний поділ праці. Механічна й органічна солідарність. Поняття соціальної функції. Аномія й розрізнення нормальних і патологічних явищ. Соціологія релігії: священне й світське. Соціальні функції релігії: релігія як самоосвячення суспільства. "Самогубство". Типи самогубств.

Тема 11. Соціологічна концепція В. Парето

Життєві віхи, особливості світогляду й еволюція цінностей В. Парето (1848 - 1923) - їхній вплив на формування соціологічних поглядів. Проблема науки в концепції В. Парето.

Соціологія як логіко-експериментальна наука. Проблема "волі від цінностей" у науці. Наука й політика. Соціологія як засіб "зривання масок". Порівняння позицій Е. Дюркгейма й В. Парето із проблем наукового пізнання.

Теорія соціального поведіння В. Парето. Логічні й нелогічні дії, підстави їхнього розмежування. Співвідношення засобів і цілей як критерій розмежування дій; порівняння з ідеями М. Вебера про соціальну дію.

Почуття як глибинна основа людських дій. Теорія ірраціоналізації людської поведінки. Порівняння ідей В. Парето й З. Фрейда. Постійні й мінливі елементи нелогічних дій. "Осадки" й "похідні". Класифікація осадків. Класифікація похідних.

Аналіз функціонування суспільства як системи. Системна орієнтація в моделях В. Парето. Ідея прогресу і її "викриття".

Теорія еліт В. Парето. Поняття еліти, "широке" й "вузьке" визначення еліти. Види еліт (правляча й неправляча). Характерні риси правлячої еліти. Механізми керування масами. Циркуляція еліт як елемент підтримки соціальної рівноваги. Революція як доповнення циркуляції

еліт, сутність революції. Цикли підйому й занепаду еліт. Типи еліт у сфері політики ("леви" й "лиси") і в сфері економіки ("рантье" й "спекулянти"). Теорія еліт В. Парето й сучасність.

Значення ідей В. Парето для розвитку соціологічного знання. Співвідношення концепції В. Парето з концепціями К. Маркса, Е. Дюркгейма, Г. Спенсера, З. Фрейда.

РОЗДІЛ 5. УКРАЇНСЬКА СОЦІОЛОГІЯ

Тема 12. Українська соціологія другої половини XIX – першої половини XX ст.

Роботи українських вчених 1860-1870 років. Вплив позитивізму та марксистської соціальної теорії. Соціологічна концепція М. Драгоманова: необхідність, завдання та методи соціології, політична соціологія. Вплив постаті та ідей М. Драгоманова на подальший розвиток української соціологічної думки.

Соціологічна творчість І. Франка: осмислення еволюційних ідей та марксизму, задачі суспільної науки, необхідність соціальної статистики. Проект створення наукової соціології Б. Кістяківського. Соціологічна діяльність М. Ковалевського в контексті української, російської та світової соціології. Генетична соціологія М. Грушевського.

Тема 13. Українська соціологія в еміграції

Діяльність соціологічних інститутів. Український соціологічний інститут (Відень, 1919 р.) Українські соціологічні студії у Празі. Український інститут громадознавства та його науково-просвітницькі задачі. Український робітничий університет. “Загальна соціологія” М. Шаповала як перший український підручник з соціології.

Український вільний університет (Відень, Прага, Мюнхен). Українська господарська академія у Подєбрадах. Вищий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова.

Національно-визвольна тематика у дослідженнях українських вчених: О. Бочковський, В. Старосольський. Проект націології.

Політична соціологія В. Липинського: нація та держава, теорія еліт та вчення про ідеологію, проект класократичного устрою.

Тема 14. Українська радянська та пострадянська соціологія

Стан соціології в Росії у 1910-і роки: загальна характеристика: марксистська та немарксистська традиції.

Розвиток радянської соціології у 1920-30 рр. Робота В. Леніна “Про значення войовничого матеріалізму”. Висилка російських учених у 1922 році. Емпіричні дослідження та вдосконалення соціологічних методів. Основна тематика досліджень. Робота М. Бухаріна “Теорія історичного матеріалізму. Популярний підручник з марксистської соціології” та реакція на неї. Соціологія як репресована наука.

Наукові праці з соціологічних проблем в Україні у 1920-і роки. Діяльність Всеукраїнської Академії наук (ВУАН). Повернення на Україну М. Грушевського.

Відновлення соціології наприкінці 1950-х років. Соціологія та будівництво соціалістичного та комуністичного суспільства. Лабораторії конкретних соціологічних досліджень та їх діяльність. Інститут конкретних соціологічних досліджень АН СРСР. Розвиток соціології 1960-х років та утиски початку 1970-х рр. Стан радянської та української соціології 1970-80-х рр. Соціологія і перебудова. Нова динаміка розвитку соціології.

Українська пострадянська соціологія. Розвиток української пострадянської соціології. Провідні соціологічні центри України та інституціоналізація соціології. Стан та розвиток соціологічної теорії в Україні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин
----------------------	-----------------

1	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	13
Розділ 1. Виникнення соціології як науки												
Тема 1. Історія класичної соціології як галузь науки та навчальна дисципліна	12	2	2			8						
Тема 2. Виникнення соціології як позитивної науки. О. Конт	16	4	4			8						
Тема 3. Біолого-еволюційна соціологія другої половини XIX століття. Г. Спенсер	14	4	4			6						
Разом за розділом 1	42	10	10			22						
Розділ 2. Психологічні концепції у соціології												
Тема 4. Психологічний напрямок у соціології	40	14	14			12						
Тема 5. Соціологічні аспекти психоаналізу	14	4	4			6						
Разом за розділом 2	54	18	18			18						
Розділ 3. Формальна соціологія												
Тема 6. Ф. Тьонніс як основоположник формальної німецької класичної соціології	14	4	4			6						
Тема 7. Формальна соціологія Г. Зіммеля	14	4	4			6						
Разом за розділом 3	28	8	8			12						
Розділ 4. Формування соціологічної методології												
Тема 8. Марксистський напрямок у соціології. К. Маркс і Ф. Енгельс	20	6	6			8						
Тема 9. Розуміюча соціологія М. Вебера	14	4	4			6						
Тема 10. Соціологізм Е. Дюркгейма	14	4	4			6						
Тема 11. Соціологічна концепція В. Парето	8	2	2			4						
Разом за розділом 4	56	16	16			24						
Розділ 5. Українська соціологія												
Тема 12. Українська соціологія другої половини XIX – першої половини XX ст	20	6	6			8						
Тема 13. Українська соціологія в еміграції	12	4	4			4						
Тема 14. Українська радянська та пострадянська соціологія	8	2	2			4						
Разом за розділом 5	40	12	12			16						
Контрольні роботи (2)	20					20						
Усього годин	240	64	64			112						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

		Ден.	Заоч.
Розділ 1. Виникнення соціології як науки			
1	Історія класичної соціології як галузь науки та навчальна дисципліна	2	
2	Виникнення соціології як позитивної науки. О. Конт	4	
3	Біолого-еволюційна соціологія другої половини XIX століття. Г. Спенсер	4	
Разом за розділом 1		10	
Розділ 2. Психологічні концепції у соціології			
4	Психологічний напрямок у соціології	14	
5	Соціологічні аспекти психоаналізу	4	
Разом за розділом 2		18	
Розділ 3. Формальна соціологія			
6	Ф. Тьонніс як основоположник формальної німецької класичної соціології	4	
7	Формальна соціологія Г. Зіммеля	4	
Разом за розділом 3		8	
Розділ 4. Формування соціологічної методології			
8	Марксистський напрямок у соціології. К. Маркс і Ф. Енгельс	6	
9	Розуміюча соціологія М. Вебера	4	
10	Соціологізм Е. Дюркгейма	4	
11	Соціологічна концепція В. Парето	2	
Разом за розділом 4		16	
Розділ 5. Українська соціологія			
12	Українська соціологія другої половини XIX – першої половини XX ст.	6	
13	Українська соціологія в еміграції	4	
14	Українська радянська та пострадянська соціологія	2	
Разом за розділом 5		12	
Усього годин		64	

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	На основі підручників визначити історію класичної соціології як навчальну дисципліну, її предмет та завдання	8
2	На основі підручників та джерел ознайомитись з концепцією О. Конта. Дайте визначення позитивізму в соціології	8
3	На основі підручників та джерел ознайомитись з біолого-еволюційною соціологією другої половини XIX століття. Г. Спенсер	6
4	Проаналізувати концепції, які входять до психологічного напрямку в соціології	12
5	Ознайомитись з концепцією психоаналізу. Проаналізувати соціологічні аспекти цієї концепції	6
6	На основі підручників та джерел ознайомитись з концепцією Ф. Тьонніса як основоположника формальної німецької класичної соціології	6
7	На основі підручників та джерел ознайомитись з формальною соціологією Г. Зіммеля	6
8	Проаналізувати розвиток української соціології другої половини XIX – першої половини XX ст.	8

9	Проаналізувати розвиток української соціології в еміграції	4
10	Проаналізувати розвиток української радянської соціології	4
11	На основі підручників та джерел ознайомитись з марксистським напрямком у соціології. К. Маркс і Ф. Енгельс	8
12	На основі підручників та джерел ознайомитись з розуміючою соціологією М. Вебера	6
13	На основі підручників та джерел ознайомитись з концепцією Е. Дюркгейма	6
14	На основі підручників та джерел ознайомитись з концепцією В. Парето. Проаналізувати та порівняти методологічну тематику в соціологічних концепціях XIX – першої половини XX ст.	4
16	Контрольні роботи (2)	20
	Разом	112

Види навчальної діяльності (змішане навчання)

Лекції					
	Класифікація	Попередня підготовка	Подача нової інформації	Тренування	Зворотній зв'язок
Розділ 1. Виникнення соціології як науки					
Тема 1. Історія класичної соціології як галузь науки та навчальна дисципліна	Вступна	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	- Тексти; - відеоконференція	- Питання для самоперевірки; - Робота з кейсами; - Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу
Тема 2. Виникнення соціології як позитивної науки. О. Конт	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	- Тексти; - відеоконференція	- Питання для самоперевірки; - Робота з кейсами; - Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу

Тема 3. Біолого- еволюційна соціологія другої половини XIX століття. Г. Спенсер	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу
Розділ 2. Психологічні концепції у соціології					
Тема 4. Психологічний напрямок у соціології	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу
Тема 5. Соціологічні аспекти психоаналізу	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу
Розділ 3. Формальна соціологія					
Тема 6. Ф. Тьонніс як основополож- ник формальної німецької класичної соціології	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу
Тема 7. Формальна соціологія Г. Зіммеля	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу
Розділ 4. Формування соціологічної методології					
Тема 8. Марксистськи й напрямок у соціології. К. Маркс і Ф. Енгельс	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу
Тема 9. Розуміюча соціологія М. Вебера	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу

Тема 10. Соціологізм Е. Дюркгейма	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу
Тема 11. Соціологічна концепція В. Парето	Завершальна (підсумкова)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу

Розділ 5. Українська соціологія

Тема 12. Українська соціологія другої половини XIX – першої половини XX ст.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу
Тема 13. Українська соціологія в еміграції	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу
Тема 14. Українська радянська та пострадянська соціологія	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	• Тексти; • відеоконференція	• Питання для самоперевірки; • Робота з кейсами; • Пошук відповідей на питання	• Запитання; • Обговорення навчального матеріалу

Семінари

	Вид навчальної діяльності	Попередня підготовка	Виконання практичного завдання	Оцінювання	Рефлексія	Зворотній зв'язок
--	----------------------------------	-----------------------------	---------------------------------------	-------------------	------------------	--------------------------

Розділ 1. Виникнення соціології як науки

Тема 1. Історія класичної соціології як галузь науки та навчальна дисципліна	Онлайн-діяльність	Опитування	Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Усна відповідь	Розроблення нотаток до лекцій	• Групові консультації; • коментарі під час заняття від викладача
Тема 2. Виникнення соціології як позитивної науки. О. Конт	Онлайн-діяльність		Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Усна відповідь	• Діалог, групове обговорення; • короткі усні відповіді на питання	• Групові консультації; • коментарі під час заняття від викладача

Тема 3. Біолого-еволюційна соціологія другої половини XIX століття. Г. Спенсер	Онлайн-діяльність		Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Усна відповідь	● Діалог, групове обговорення; ● короткі усні відповіді на питання	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Розділ 2. Психологічні концепції у соціології						
Тема 4. Психологічний напрям у соціології	Онлайн-діяльність		● Пошук відповідей на питання; ● різнорівневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	● Усна відповідь; ● Опитування	Розроблення нотаток до лекцій	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Тема 5. Соціологічні аспекти психоаналізу	Онлайн-діяльність		● Пошук відповідей на питання; ● різнорівневі індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт тощо)	Усна відповідь	Розроблення нотаток до лекцій	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Розділ 3. Формальна соціологія						
Тема 6. Ф. Тьонніс як основоположник формальної німецької класичної соціології	Онлайн-діяльність		Презентація індивідуального завдання (курсової роботи)	Усна відповідь	Розроблення нотаток до лекцій	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Тема 7. Формальна соціологія Г. Зіммеля	Діяльність в аудиторії		Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Усна відповідь	● Діалог, групове обговорення; ● короткі усні відповіді на питання	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Розділ 4. Формування соціологічної методології						
Тема 8. Марксистський напрям у соціології. К. Маркс і Ф. Енгельс	Онлайн-діяльність		Презентація індивідуального завдання (курсової роботи)	● Усна відповідь; ● Опитування	Розроблення нотаток до лекцій	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача

Тема 9. Розуміюча соціологія М. Вебера	Діяльність в аудиторії		Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Усна відповідь	● Діалог, групове обговорення; ● короткі усні відповіді на питання	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Тема 10. Соціологізм Е. Дюркгейм а	Діяльність в аудиторії		Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Усна відповідь	● Діалог, групове обговорення; ● короткі усні відповіді на питання	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Тема 11. Соціологічна концепція В. Парето	Діяльність в аудиторії		Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Контрольна робота	● Діалог, групове обговорення; ● короткі усні відповіді на питання	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Розділ 5. Українська соціологія						
Тема 12. Українська соціологія другої половини XIX – першої половини XX ст.	Онлайн- діяльність		Презентація індивідуаль ного завдання (курсової роботи)	Усна відповідь	Розроблення нотаток до лекцій	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Тема 13. Українська соціологія в еміграції	Діяльність в аудиторії		Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Усна відповідь	● Діалог, групове обговорення; ● короткі усні відповіді на питання	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Тема 14. Українська радянська та пострадянськ а соціологія	Діяльність в аудиторії		Завдання, що виконуються під час семінарських занять	Усна відповідь	● Діалог, групове обговорення; ● короткі усні відповіді на питання	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено навчальним планом

7. Методи навчання

Інтерактивні лекції, семінарські заняття.

8. Методи контролю

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю. Кожна окрема тема курсу передбачає використання різних видів роботи: самостійну роботу, виступи на семінарських заняттях, участь у дискусіях, написання письмових контрольних робіт тощо

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання																Екзамен	Су ма
Розділ 1			Розділ 2		Розділ 3		Розділ 4			Розділ 5				Контрольні роботи, передбачені навчальним планом	Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14				
2	2	2	6	2	2	2	2	2	2	4	4	4	4	20	60	40	100

До іспиту допускаються всі студенти.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Виступ у дискусії на семінарі – це усний виступ з одного з питань відповідного заняття. Виступ в дискусії з обов'язкової літератури має продемонструвати знання матеріалів лекції та обов'язкової літератури та точку зору з дискусійного питання й аргументацію щодо неї. Максимальна кількість балів за виступ – 3 бали. *Критерії оцінювання* виступу в дискусії з обов'язкової літератури: знання матеріалу теми (поняття, концепції, приклади), грамотність, самостійність, аргументованість.

Контрольна робота проводиться 2 рази протягом семестру. Завдання контрольних робіт складаються з питань, які передбачають порівняння кількох концепцій або підходів. Максимальна кількість балів – 10 балів. *Критерії оцінювання*: володіння знанням, адекватність параметрів, які порівнюються, аргументованість, оригінальність.

Письмовий іспит складається з трьох запитань (Максимальна оцінка: 15+15+10=40 балів) на знання та порівняння концепцій або підходів. *Критерії оцінювання кожного запитання*: відповідність завданню та повнота відповіді – 5 балів, адекватне використання концептів та положень курсу – 5 (3) балів, грамотність, логічність, структурованість викладу – 5 (2) балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
80-89	добре
70-79	
60-69	
50-59	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Захарченко М. В., Погорілий О. І. Історія соціології (від античності до початку XX ст.). Київ: Либідь, 1993. 334 с.
2. Історія соціології : навчальний посібник / За ред. І.П. Руценка. Харків : ТОВ «Планета-Прінт», 2017. 442 с.
3. Історія української соціології : Навчальний посібник до курсу «Історія класичної соціології». Харків : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2018. 88 с.
4. Історія соціології (класичний період) : навч. посіб. : [у 2 ч.] / Оксана Гнатчук ; Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Рута, 2016.
5. Історія соціології. Ч. I. : Навчальний посібник / Т.Д. Лапан. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2007. 236 с.
6. Рахманов О. А., Бульбенюк С. С., Манелюк Ю. М. Історія соціології (у 2-х кн.): навч. посіб. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". Електрон. текстові дані. Київ : КНЕУ, 2017. 279 с.
7. Ярошенко А.О. Курс лекцій з історії соціології. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2005. 195 с.

Допоміжна література

1. Арон Реймон. Етапи розвитку соціологічної думки / Пер. з фр. Г. Філіпчука. Київ : Юніверс, 2004.
2. Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму / Пер. з нім. О. Погорілого. Київ : Наш Формат, 2018.
3. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Київ : Основи, 1998. 534 с.
4. Вебер М. Господарство і суспільство / Пер. з нім. М. Кушнір. Київ : Всесвіт, 2013. 1112 с.
5. Гуменюк Л.Й. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. Т.1. Львів : ЛьвДУВС, 2019.
6. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії. Київ : Юніверс, 2002. 423 с.
7. Міл Джон Стюарт. Про свободу: Есе / Пер. з англ. Київ : Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. 463 с.
8. Маркс і Ф. Енгельс. Вибрані твори в 3-х томах. Київ : Видавництво політичної літератури України, 1984.
9. Погорілий О. І. Соціологічна думка XX століття : навч. посіб. Київ : Либідь, 1996. 224 с.
10. Погорілий О. Макс Вебер і його класична праця // Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ : Основи, 1994.
11. Ручка А., Танчер В. Курс історії теоретичної соціології. Київ: Наукова думка, 1995. 224 с.
12. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / Пер. з нім. Н. Комарова, О. Погорілий. Київ : Дух і літера, 2005. 262 с.
13. Фройд З. Невпокій в культурі. Пер. з німецької Ю. Прохасько. Київ : Апріорі, 2021. 120 с.
14. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Переклад з німецької: Петро Тарашук. Харків: КСД, 2015. 480 с.
15. Max Weber's Sociology of Civilizations: A Reconstruction (1st ed.). Routledge. June 2021. <https://doi.org/10.4324/9781003047186>
16. Outhwaite W. The heritage of classical sociology. Journal of Classical Sociology. June 2021. <https://doi.org/10.1177%2F1468795X211022058>
17. Spencer, Herbert. The Study of Sociology. London: Henry S. King, 1873. <https://oll.libertyfund.org/title/spencer-the-study-of-sociology-1873>

18. Lukes S. Sociology's inescapable past. Journal of Classical Sociology. June 2021. <https://doi.org/10.1177/1468795X211024368>

**11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції,
інше методичне забезпечення**

Журнал «Соціологія: теорія, методи, маркетинг» <http://i-soc.com.ua/ua/edition/journal/>

**Забезпечення викладання навчальної дисципліни
для змішаної форми навчання
(Особливості навчання за денною формою в умовах продовження дії обставин
непоборної сили, в тому числі військового стану в Україні)**

В умовах **військового стану** освітній процес в університеті здійснюється за дистанційною формою навчання, а саме:

- дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;
- дистанційно на платформі Zoom проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких обмежень з заборонаю відвідування ЗВО здобувачам надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) скласти залік (екзамен) дистанційно на платформі Google Classroom в дистанційному курсі «Історія класичної соціології».